

ВИДОВДАН 2008. ГОДИНЕ

НА МЕСТУ ГДЕ СЕ СПАЈАЈУ НЕБО И ЗЕМЉА

Јутарњи мрак чврсто пригрлио град Светог великомученика Прокопија, исток још замрачен. У нашим душама светлост и благи немир који разгони умор, зебњу и тугу. Видовдан је и ми крећемо пут Грачанице и Газиместана, светилишта и саборишта највећих српских стремљења, страдања и остварења... Место спајања небеске и земаљске Србије. Место са кога пут води само ка Небу.

Окупирани су данас Косово и Метохија. Окупирано је срце Србиново, а душа правог Србина се не да, отима се, уздиже

да нам поруше учврстимо, да их својој деци покажемо...

Док се приближавамо Мердарама и идемо ка Грачаници и Газиместану мрак узмиче пред светлошћу, сунце се помаља и бива све јаче. Рађа се нови дан, нова светлост. Јер, Грачаница је, као и сво Косово и Метохија, сва од божанске светлости и чисте неизмерне вере саздана. Неуништива и јединствена. Божија и наша. Наша молитва, наша песма и наша туга.

Иако смо пораниле, на Мердарама нас дочекује колона аутобуса и путничких возила. Видовдан је.... Биће много

Косовски бој—Адам Стефановић (1870)

и стреми висинама. Српкиње из Топлице, мајке нових Топлица Милана и Косанчић Ивана, нових Југовића, чланице Кола српских сестара, увек су са својим страдалним народом. Данас идемо тамо где душом припадамо да путоказе које моћни, а бездушни покушавају

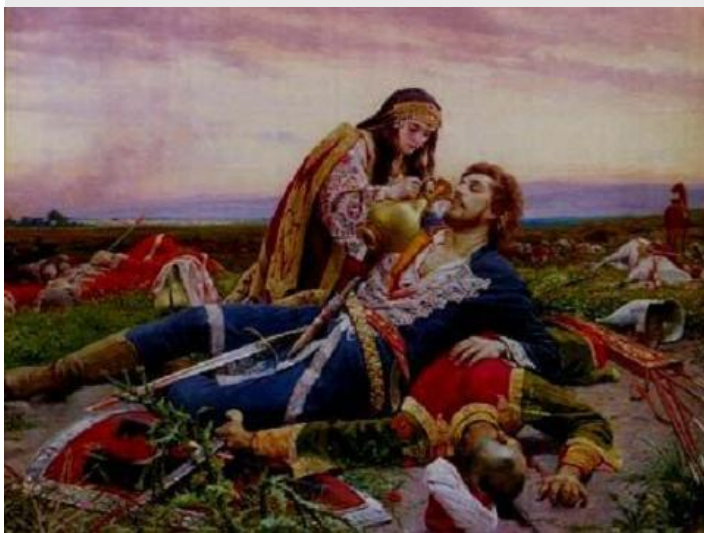
људи на Пољу Косову, иако су сва средства јавног информисања у поданичкој и послушничкој Србији читав претходни дан трубила да су УНМИК и КФОР забранили Србима марш на Газиместан.

... Мердаре, место од кога би да направе границу.

Бодљикаве жице, окупаторска оклопна возила и табла "Косова републик". Ране које боле, али пролазимо очију пуних суза и са грчем у срцу. У путничком комбију чују се убрзани, узнемирени откуцаји наших срца. Као да хоће да искоче из наших груди и пођу на уперене цеви тешког оружја којим данас окувају Србина и све његово. У ушима нам звони: "За крст часни и слободу златну"...

Бар половина нас је пупчаном врпцом директно везана за Косово и Метохију. Задојене косовском питомином и закићене косовским божуром, тражимо своја имања и куће, тражимо оријентир по коме ћемо их препознати. Не налазимо... Затиру трагове нашег живљења, као да се затирањем земаљског може уништити нит којом смо везани за Небо и за нашу свету земљу.. Сузе које се не крију, по који јецај и безброј тихих молитви...

Благо заталасана поља као да се грче под теретом високих зидова којим опасују тешке кућерине које попут красти израстају на отетој српској земљи...

На путу према Грачаници дочекују нас окупаторски војници. Немци. Оружја упереног у нас. Гледам их, млади, још голобради. А у очима им непритајено непријатељство. Питам се: "Да ли их њихове мајке такве рађају, или одрастањем "на цивилизованом западу" такви постају?" Тешко наоружање, маскирне униформе и цев аутоматске пушке уперена право у сваку од нас. Осећам само презир и жаљење. Пркос и понос нам расту у грудима. Пролазимо.

Не идемо кроз Приштину, већ заобилазницом. Све што је отето окићено је америчким "кипом слободе" који са високе зграде прети уздигнутом руком, као да ће сваког тренутка бацити бомбу... Као да су мало бомби већ бацили....

Стижемо у Грачаницу. Небоземна тишина, мноштво верног и богољубивог народа чије су све мисли усмерене ка Господу. У

порти цркве, на самом улазу у Светилиште све припремљено да се литургија служи под куполом Небеском. Грандиозна Грачаница сва стреми Небу. И народ са њом и у њој.

Почетак литургије узноси нас ка Господу. Само је молитва у свакоме од нас. Господ наш, Исус Христос испуњава нам душе и храни нас божанским миром. Великодостојници наше Цркве, смерно монаштво и верни народ постали су једно у молитви Господу. У божанственом јединству трајемо... народ пригрлио

БОЖУР

Како је лепа ова ноћ! Гле, свуда,
С тополе, раста, багрема и дуда,
У млазевима златокосим пада
Несуштаствена месечина.Сада,

Над ливадама где трава мирише,
У расцветалим гранама, сврх њива
Које се црне после бујне кише,
Велика душа месечина снива.

Све мирно. Тајац. Ђути поље равно
Где некад паде за четама чета...
- Из многе крви изникнуо давно,
Црвен и плав, Косовом божур цвета..

Милан Ракић

иконе својих светитеља, привио их и стиснуо на своје груди, па узносећи молитве Господу постаје део јединства небеског и земаљског које је само у Грачаници, само на целом Косову и Метохији потпуно. Ту, где оновремени мученици косовски устрајавају у својој вери и заветима својих светих предака ... ту, где се једино не осећа граница између Неба и земље. Овде... где владика Артемије крст свој носи и са својим народом страда на правди Бога. Овде, где се вазда и страдало и ваздизало... Где "Бог попушта беду на праведнике, да их што јаче прослави."

Нашег владика, смерно монаштво и верни народ воде и снаже речи светог Владике Николаја: "оно што не може учинити мач многих грешника, може молитва једног праведника." И живе животом праведника и страдалника.

Такву потпуну преданост молитви нисам скоро доживела. Са страдалницима косовским су данас и они који не разумеше увек страдање њихово. Који не подржаше владика Артемија када се безумном насиљу отимања и рушења српских светиња супротставља. Када не пристаје да српске светиње буду безимена светска културна баштина... Када не пристаје да српске светиње обнављају они који су их рушили... Када се не клања и не прима отимаче и окупаторе. Господе, помози, уразуми, оснажи, уједини... Оснажи и сачувај нашег владика...Као да чујем нему молитву народну.

Са нама су данас не само душом, већ и телом присутни Срби из расејања. Ненадано срећем пријатељицу из Торонта, Раду Мићић, која је широм света пронела патњу мајки којима су синове отели Шиптари... И којих више нема...

Ту су и Руси које предводи делегација скупштине града Санкт Петербурга. Донели су Грачаници на дар икону Васкрсења Исуса Христа. Са жељом да се српски народ подигне, да се узнесе у Господу. Из камените Црне Горе донели су Грачаници

Видовдан 2004. године

икону у камену уписану. Ту су и министри државе Србије којој отимају Косово и Метохију.

Са побожном захвалношћу народ прима дарове. Молитвено уздарје несебично даје. И Господа свога слави и призива...

Полазимо на Газиместан. Окупатор је предузео све "мере безбедности", забранио је марш Срба до Газиместана, Шиптари су, кажу нам, масовно напуштали Приштину, јер "не могу да поднесу да поново виде Србе". Оружана пратња, свуда око нас много полиције и уперено оружје. А ми, голоруки, наоружани једино љубављу према своме Господу, светом

српском цару Лазару и косовским мученицима, истинским победиоцима смрти. Но, наше је оружје моћније, јер "љубављу Бог усељава у човека", па га се више плаше него ми њиховог, напуњеног бојевом муницијом.

Разлила се непрегледна колона возила и аутобуса...

Видовдан 2006. године

Корачајући у миру и достојанству, Господу се молимо... Лаки, као на крилима, ношени вером и љубављу пркосимо врелини јунског дана и врелини окупаторског стиска. Господ је с нама... осећамо... А око нас тенкови, тешко и лако наоружање, туђинске војске... Косово поље и ми на њему, данас, на Видовдан. Као да поново живимо далеку, 1389. окружени непријатељима и мржњом према свему Српском, хришћанском, Православном... У непрегледној колони чујемо речи: Окупатори не дају да носимо мајице са ликом Цара Лазара...

*Христе Боже распети и свети,
Српска земља кроз облаке лети.
Лети преко небеских висина,
Крила су јој Морава и Дрина
На три свето и на три саставно,
Одлазимо на Косово равно.
Одлазимо на суђено место
Мила мајко, сестро и невесто.
Збогом лето, јесени и зимо.
Одлазимо да их победимо.
Збогом први нерођени сине,
Збогом ружо, збогом рузмарине.
Кад је драга да одлазим чула,
За ревер ми невен заденула.
Христе Боже распети и свети,
Сва Србија на Косово лети.
Христе драги распети и свети,
Сва Србија на Косово лети.*

Мртвога српскога кнеза боји се "цивилизована Европа и моћна Америка!"

Прилазимо Газиместану. Ограђен, у жичане мреже заплетен, пркоси земаљским моћницима стремећи Небу. Око њега туђинска војска. Туђин брутално отима и покушава да господари. Као да не зна да је "земаљско за малена царство" ... као да не зна да је једино Господу дато да господари...

Шиптари на отетој српској земљи граде, хоће да заграде Небо наше, да га заклоне. У непосредној близини Газиместана земаљски моћник, пркосник и отимач гради хотел. Упркос

Видовдан 2008. године

забранама. Јер, овде "цивилизовани свет" уводи законе који код њих и за њих не важе, законе које они пишу само за Србе и Србију. Овде не важе ни Божији ни земаљски закони. Само закон грубе силе. Безаконје и безбожништво.

Прилазимо Газиместану. Словачки војници дочекују нас, кажу нам "добар дан, изволите". Какав добар дан може бити када је туђин на сваком кораку наше свете земље, када нас снимају стотине камера, када је Српство улогорено и утамничено, понајвише на светом Косову и Метохији? Какав добар дан може бити када туђинска рука држи уперено оружје у нас голоруке? ... Неизбежно је питање колико је мржње разливено по светој српској, косовско-метохијској земљи од које нас Србе "бране и чувају" ови војници. Ко је то зло семе посејао и ко га и зашто тако обилато залива? Шта може изродити то зло семе, осим зла и страдања?

Само се вером можемо спасити, јер вера нас је одржала, "вером се и брда премештају".

Хиљаде Срба данас је на Газиместану. Милиони Срба данас су у мислима на Газиместану. Нема Србина коме данас није Видовдан и који данас срцем и душом није на Косову и Метохији. Нема правог Србина који данас не војује свој "бој на Косову и за Косово" и који се Господу не моли за милост... Тога се боје окупатори... То им читамо из очију, а то говори и несигурна рука младог Шиптара који нам пркосно показује западњачки знак "викторија".

А победа је једна... Све остало је привид...

Више хиљада Срба је данас на Газиместану. Док чекамо помен светом кнезу Лазару и косовским мученицима пењем се на кулу озидану и стиховима уклесаним у камену. Високо, на кули вијори српска тробојка. Младићи и девојке, поносни Срби и Српкиње искитили су кулу, као најлепши букет. Нови косовски божури...

Гледам широко поље Косово. Гледам место на коме су се пре 619 година сукобиле српска војска и најмоћнија војска тога доба, турска војска. Гледам место на коме и због кога се најмоћнија армада двадесетог века устремила на Србијицу, да је уништи и

Косовски божури - Надежда Петровић (1913)

да јој отме срце из груди... Није узалуд песник рекао "да неће да се прими у њиховим грудима!" ... Узалуд су силе "притисле Србијицу"... Србијица се у Господа узда.

Отета и оскрнављена лепота свете српске земље којом смо окружени боли до јаука. Као на крсту, распета стојим...

Али, српски младићи, српски витезови са Образом и косовским јунацима у срцу снаже ме и враћају у стварност. Песмом..

"Са Косова зора свиће,

Свиће, свиће нови сан.

Грачаница сва у сјају

Дочекује Видовдан.

Ој Косово, Косово,

Земљо моја вољена,

Земљо славних витезова,

Лазара и Милоша..."

Песмом. Косовским заветом. Лазаревом клетвом.

Они који помажу отимаче свете српске земље а себе називају ослободиоцима, доносиоцима слободе, у блиндираним возилима довозе великодостојнике Српске Православне Цркве да служе парастос. Песма младића на молбу владике Артемија утихну, а разлеже се народна молитва..."

Спаси Господи људи твоја и благослови достојаније твоје, побједи свјем православним хришћанином...

Зорка Перовић - Косово поље

... Вечнаја памјат, вечнаја памјат"...

Добри пастир наш, предводник ововремених косовских мученика, владика Артемије кратком беседом подсећа: "Газиместан је место које је центар српског народа, не само нас који овде долазимо, који се овде сабирамо, него свих Срба који живе у свим деловима кугле земаљске. Сви су они у мислима и молитвама заједно са нама. Сви смо удружени и уједињени у једној мисији о Косову и Метохији, у једној молитви за Косово и Метохију, да нам Господ да снаге да истрајемо на путу страдања, путу искушења, да одржимо веру нашу православну и да очувамо Косово и Метохију у границама државе Србије. Јер су Косово и Метохија не само део територије државе, већ и срце саме Србије. Без Космета, Србија не постоји и не може постојати. Зато смо овде данас сабрани да ту истину и веру посведочимо и потврдимо да ће и у будућа времена Косово остати срце Србије и душа нашег народа."

После парастоса и беседе владике Артемија чули смо беседе царице Милице и цара Лазара које изговорише

глумци. Као да кнез Лазар са неба говори данашњем Српству. Речи изречене још трепере на врелом видовданском ваздуху. Док позив светог кнеза Лазара одјекује у нама чујем младића који с дубоким уздахом каже: "Е, нема данас кнеза Лазара..." Окрећем се ка њему окруженом мноштвом младих, поносних Срба, и кажем уздрхталим гласом са срцем у грлу: "Свако од вас је кнез Лазар, синови моји!"

Кажу у глас "хвала", а смерна, богоугодна радост искрене вере и узвишена решеност у њиховим очима најлепша је порука коју носим са Газиместана, на Видовдан 2008. лета Господњег.

Горица Тркуља У Прокупљу,
Дан после Видовдана, 2008. године,

ТЕБИ САМО

Ново лето, нови дан времена,
Све је ново, али чувства стара,
Сећају се једнога имена,
Сећају се небескога шара.

Теби само, сунце мојих дана,
Песму певам и имену твоме,
Теби само, сунце мојих дана,
Отворена двер је к срцу моме;

Ти си само једина на свету
Што се песми свагда узбуђујеш;
Ти ме само у новоме лету
На певање ново побуђујеш.

Теби само ја певам и пишем,
Рај на земљи ти си мојој души.
Теби живим, за те само дишем,
Спомен на те све спомене гуши.

Најслађе бих ја онда живио,
Кад бих знао да ћу умрет за те;
И смрт саму ја бих загрлио,
И умро бих све мислећи на те.

Ти си лепша од целог света,
Из тебе ми само сунце сија;
Цветаш лепше од самога цвета,
Име ти је поносно - **СРБИЈА**.

Љубомир Ненадовић (1826-1895)

РАКИЋ У ЧЕТНИЧКОЈ УНИФОРМИ

Не, о догађајима у Приштини, о свом конзуловању доле, не могу вам ништа рећи, још је прерано говорити. Какви догађаји, какви људи! То је било херојско доба, велико доба" - тако је године 1928, на питање Бранимира Ћосића о његовој служби на Косову, одговорио Милан Ракић.

Био је то одговор дипломате који се држи реда и зна за такт. Ракић је, по свему, био "човек о себе окренуте амбиције" (Исидора Секулић): таквим људима ништа није толико страшно као говор о сопственом јавном раду и националним заслугама. Бранимиру Ћосићу и свем ондашњем српском свету, па и шире, у европским политичким круговима, ова особина Ракићева била је навелико позната - и он се о приштинским данима песниковим даље није распитивао. Ракићеве конзулски дани: "Сав интегралан, као затворена линија"

Међутим, о Ракићевом службовању у Турском царству знало се до тог доба можда и више него што је он сам претпостављао да се зна. Није се, свакако, знало све, па су се испредале приче. И писало се о његовим конзулским данима на Косову. Писали су историчари, есејисти, новинари. Могле су се читати приповетке у којима се Ракић, по имену и презимену, појављује као уметнички лик.

Да је пред собом имао особу чије звање није постављало "границе... око његове личности" и чији се погледи на свет морала и политике толико много, елементарно не разликују од "очекиваних", да је то био стваралац уобичајеног народноснога и психичког склопа а не човек "сав... интегралан, сав затворена линија", што значи личност у којој нема ничег "наполовичног, условног, конвенционалног" (Јован Дучић) - какву би повест млади књижевник чуо од славнога саговорника?

Милан Ракић рођен је 30. септембра 1876. у Београду. Правни факултет започео је у Београду, завршио га у Паризу 1901. Године 1904. постављен је за писара у Министарству иностраних послова. Од маја 1905. је у конзулату у Приштини, у својству писара друге класе. Пет месеци доцније видимо га као вицеконзула у Скопљу, где ће остати до октобра 1906, па се враћа у Српски конзулат у Приштини, и ту ради до средине идуће године. Од јула 1907. Ракић је дипломатски представник Србије у Солуну. На Космет по трећи пут одлази у септембру 1908. и у Приштини проводи три наредне године - испрва, годину и три месеца, у ранијем звању, затим као шеф конзулата.

ЈЕДНА ДИПЛОМАТСКА КАРИЈЕРА: ПИСАР ДРУГЕ КЛАСЕ У ПРИШТИНИ

Октобра 1911. Ракић је добио унапређење и из Приштине премештен је у Министарство иностраних дела у Београду.

Али није то прича која би Бранимира Ћосића задовољила. До ње је он, уосталом, лако могао доћи у неком од Дипломатско-конзуларних годишњака и у бројним новинским написима који су о Ракићу постојали.

Тему Косова увела је у женевски разговор двојице писаца заправо Ракићева супруга Милица, реагујући на мужевљеве речи да у његовом животу "од 1905. године нема догађаја. Каријера, премештаји, конзулство у Приштини, Скопљу, Солуну, затим поново у

Београд". Госпођа Милица Ракић само је убацила:

"Али пре Приштине женидба, а у Приштини је написао свој Косовски циклус".

Године 1905, на путу од Београда према Приштини, где је требало да преузме место писара у конзулату - о чему је могао размишљати песник Милан Ракић, правник по образовању, за кога је неприкосновени Скерлић у Српском књижевном гласнику написао да је већ првом збирком песама "успео да својим снажним талентом одскочи од... бедне гомиле расгладаних стихотвораца"? Да ли га је "тресла" Скерлићева брига на шта ће "млађи песници... утршити своје лепе таленте које младост греје, и свој живот, који је тако кратак"? Да ли му је, тада, мисли опседао критичарево упозорење да "накићена, хладна поезија, антисоцијална, туђа и непријатељска према животу", није и не сме да буде последња реч младих књижевних стваралаца?

ВОЈИСЛАВ ИЛИЋ, БРАНИСЛАВ НУШИЋ И МИЛАН РАКИЋ:

"СТРАДАЛНИ ЈУГ СРПСКИ"

Или је по сећањима пребирао суморне стихове Војислава Илића, свога претходника у истом звању и у истом граду од пре деценију и нешто више, из чијих се болних груди, тамо, онамо моћно извила песма о јуначким прецима што су самрт примили часно?

"Жао ми је што ћу умрети а нећу стићи да израдим Косово", поверио је Илић пред своју смрт Браниславу Нушићу, вицеконзулу у Приштини, своје претпостављеном.

"Има цвећа које плаче; има студенца светих који извиру испод гивота; има траве на којој народ види крв..."

Да ли је Ракић знао за ове речи насмрт болеснога песника?

Нушић је, по свему, речи Илићеве примио као завет и својски је прионуо на посао. Војислав Илић жалио је што неће стићи да напише спев о Косову, а он је радио на књизи друге, њему много својственије врсте.

Но и Нушић се убрзо разболео. Ни месец дана по Илићевеј смрти, на Три Јерарха 1894, он пише из постеле:

"Ако пођем Војислављевим трагом, пожелећу само да довршим дело Косово и да видим моје дете".

Књигу за каквом је, као за својим неоствареним делом, жалио његов грудоболни пријатељ, Нушић је ипак написао. Да ли је Ракић, путујући спором железницом на "страдални југ српски", убрзавао време Нушићевим Косовом (1902) - гекултурном повешћу о свету који тек има да упозна, о свету који, вековима већ, остварује велику историјску мисију? Да ли су се баш над тим значајки израђеним списом о народним обичајима, легендама, песмама, манастирима и другим светињама српским на Косову и и Метохији зачеле неке од доцнијих Ракићевих животних и књижевних одлука? Или су му се кроз главу преметала само конзулска писма и извештаји о шиптарским и турским насиљима над незаштићеном српском рајом, документа што их је недуго пред полазак изучавао у архиви Министарства иностраних дела, укључујући ту и обимну Преписку о арбанаским насиљима у Старој Србији 1898-1899?

ПАРНАСОВАЦ У ДРУШТВУ ТУРСКИХ ВЛАСТИ И ПОНЕКОГ КОМИТЕ

"Је ли потребно потцртавати чудни контраст што се намеће мислима свакога који зна Ракића, а познаје Приштину" - узвикнуће Милан Ђурчин док буде покушавао да прво именује и разложи, а онда и разјасни мотиве који су Ракића навели да се прими службе на неослобођеном Косову.

"Млади дипломат и песник, тек што се вратио са студија из Париза, и оженио девојком из најбоље београдске куће, тек што је почео радити у министарству, и објављивати песме, по узору на француске парнасовце а ипак оригиналне и по мисли и по изради - одлази у

Приштину, и остаје онде - као једини страни представник, на најистакнутијем и најопаснијем месту за нашу пропаганду у Турској - (толико) година у друштву само своје жене, турских 'власти', и наших комита, или понеког нашег прерушеног официра".

Један други књижевник, Григорије Божовић, који је прилике у Старој Србији познавао са самога њиховог извора, и као староседелац осећао их много дубље и болније, кратко бележи:

После Војскава Илића, Нушић је био српски вицеконзул у Приштини, пред полазак на дужност у Приштину, Ракић је проучавао Нушићева конзлска писма с Косова.

"Српском народу у царству се смркавало. Била је на помолу блиска самртна ноћ... Тако је стање затекло на Косову Милан Ракић."

Али, зар је Ракић као службеник српскога Министарства иностраних дела ступио на Косово као у непознату земљу?

Ђурчинове речи не треба, дакле, узети као чуђење; оне пре исказују одушевљење и занос:

"Колико интензивни и снажни мора да су били патриотско чувство и вера у идеју којој се служи, који су човека као што је Ракић, обдарена ретким способностима осећања и могућности да их искаже, високе културе, правог господина - већег него што је иједан у овој земљи - а који је, уза све то, још и деликатна здравља, могли држати привезана за ону

суморну, пет векова опевану али пет векова необрађивану грудку косовске земље, кроз толики низ лепих, младих, никад неповративих година, у онаким приликама!"

О приликама у којима је у Приштини живео и радио, оставио је Милан Ракић и лично сведочанство.

ГОСПОДИН ВИСОКЕ КУЛТУРЕ: САМРТНА НОЋ НАД КОСОВОМ

"Нигде ваљда нису животне прилике тако бедне а живот без дражи као овде", признао је у писму пријатељу Јовану М. Јовановићу. И одмах додао: "Па ипак, нигде нисам видео да је душа тако слатка као овде."

Писали су му, међу осталима, Скерлић и Богдан Поповић. Тражили су нове песме за Српски књижевни гласник.

"И не пишите само кад вам падне на памет, ради забаве, него радите као најамник... И тако човек", тешио га је Поповић, "истуни време најбоље и најкорисније, кад живи у Приштини или Београду, што је једно исто".

Ракић се није оглушивао о савете пријатеља, али је, као човек "светог и свесног поимања дужности, и у приватном и у јавном животу", знао шта је његов прави задатак: да брани "клето Коово" и да ради на његовом ослобођењу. Стога је највише времена проводио с народом, причао је угрожене и зулумом заглашене људе и бивао међу њима, сусретао се с комитама и комитским војводама, о великим са-борима одлазио у Грачаницу, о Петровудне обилазио манастир Девич. Пун националне вере и спремности да на сваку невољу снажно одговори ("у једној класичној храбрости и у неимоверној српској топлини", како ће записати Григорије Божовић), ширио је око себе одлучни оптимизам и будио наду у скоро ослобођење.

У приче су ушле његове дневне шетње до ушћа Лаба у Ситницу и ноћне по Гази-Местану.

Национални рад Милана Ракића на Косову и Метохији одвијао се у

две равни. Једну је испуњавао његов дипломатски, др-жавно-политички ангажман.

Друга равна косовских година Ракићевих нашла је исходиште у његовој поезији. О томе ће најпре бити речи.

КОСОВСКИ ЦИКЛУС ПЕСАМА: "АРНАУТИН ТИ ЈЕ ИЗБИО ОЧИ"

Ракићеве песме с косовском тематиком настале су тачно у периоду који је псеник - иако с повременим кратким прекидима - провео у конзулату у Приштини, дакле од 1905. до 1911. године.

Осам је Ракићевих песама инспирисано заветним косовским искуством. По редоследу настанка, то су: Минаре (1905), На Гази-Местану, Симонида и Божур (1907), Јефимија и Кондир (1910), Напуштена црква и Наслеђе (1911). Сем Божура и Наслеђа (које су први пут објављене у збирци Нове песме, Београд 1912), и Јефимије (која је, заједно са песмом Кондир, штампана у Српско-хрватском алманаху) све друге песме објављене су у Српском књижевном гласнику.

Групишући, међутим, песме у циклус с насловом "На Косову" Ракић се није држао хроноло-шког, већ семантичког критеријума распоређивања. По том ме-рилу, на прво место дошла је песма Божур; иза ње уследиле су: Симонида, На Гази-Местану, Наслеђе, Јефимија, Напуштена црква и, у епилошкој функцији, Минаре.

Није, према томе, тешко васпоставити опште духовно значење и социјалноисторијски смисао Ракићевих родољубивих стихова. Песнику се најпре показује косовско минаре, бело изнад црних кућа, симбол турске власти. Тмурно расположење што га је, тако, захватило при ступању на косовско тле, продужује се у три потоње песме. Затим му се у визији јавља Арнаутин који боду очи краљици Симониди на фресци, па монахиња Јефимија како плаче над српским племеном "које обухвата тама, док светлости нема на видику целом". Запевање и плач Старе Црне Горе преноси се, онда, на страну икону у напуштеној цркви, на којој, "очајан и страхан, Хри-стос руке шири, / Вечно чекајући паству, које нема".

"УМИРАХУ ЋУТКЕ НА ХЛАДНОМ КОЉУ"

У песми Наслеђе, последњој по настанку, догађа се, међутим, преокрет - мит и предање постају активан чинилац историје и песникове садашњости: чин идентификације лирског субјекта остварује се у димензији која временске појавности доживљаја свенародне страдалничке повести (релација: некад-сад, у преименованој атрибуцији: сјај-тама, мит-култура) брише као не-отолошки израз бића, што значи да етничка одређеност прераста у генеричку предодређеност, замрла колективна свест у пробуђену националну самосвест, и у спремност да се изазов прошлости прихвати као одговорност за будућност. Најбоље се то види у завршним строфама Наслеђа

Ја осећам ипак, испод свежих грана
И калема нових, да, ко некад јака,
У корену старом струји снажна храна,
Неисцрпна крепкост стари-нских јунака.
Све ишчезне тада. Заборављам бољу,
А преда ме стају редом преци моји,
Мученици стари, и јунаци који
Умираху ћутке на страшноме кољу.
Свесна, разумна љубав према свом народу

С Ракићевим косовским песмама живело је и њима се напajало све Српство, не само Стара Србија - мада она највише. Скерлић их је назвао дубокима, нагласивши притом да "свесну, разумну љубав према своме народу нико није боље изразио но Ракић, у песми На Гази-Местану".

Уопште, нема међу Ракићевим родољубивим песмама остварење које се по своме друштвеном значењу и непосредном утицају може упоредити са газиместанским стиховима. Исидора Секулић означаје их као сигнале и печате:

"Када се наведе: Ја ћу дати живот, отаубино моја, /Знајући шта дајем и зашто га дајем, онда сви видимо камен међаш на прелому

историјских времена пијемонтске Србије."

Лозинка покољења, песма-порука, На Гази-Местану могла је, опет, деловати тако освешћујуће не зато што је то песма која паразитски живи од косовског мита, већ стога што је она тај мит оживљавала и преоб-ражавала (Никола Кољевић) - уздижући га истовремено, посредством једне сугестивне и сликовите, само Ракићу својствене песничке реторичности, на висине пророчанства које, самим тим што се јавља као израз јединства Ракићевог друштвенога и духовнога бића, подразумева крајње доследно поступање у животу, безуслован избор - лично прегнуће, индивидуални чин.

У Ракићевом примеру обистинила се и ова друга, национално-патриотска страна човекове личности. На два начина.

Најпре у његовим публицистичким текстовима. У косовске теме Ракићеве ваља наиме, поред песама, убројити и три његова чланка о Арнаутској побуни 1910. године, у којима је аутор, указавши најпре на узроке, подробно размотрио могућан "одраз" побуне на положај и стање Срба у њиховој древној постојбини

Чланци су објављени 1910. године у Београдском Словенском југу, сви под псеудонимом "З", истим оним псеудонимом под којим је Ракић 1902. штампао прве своје песме.

Српска дипломатија не само што је поменуте чланке запазила, она их је и свестрано "употребљавала". О томе постоје бројна сведочанства. Навешћу само једно: тадашњи српски посланик у Паризу Миленко Веснић истицао је у својим извештајима и преписци да су одлични и да их је он, на положају на ком је, искористио до максимума.

Из министарства у четнике:

Под командом Војина Поповића - Војводе Вука

Ракићево ангажовање има, међутим, и свој непосредан вид. Ту се он појављује као ратник, добровољац у редовима најодлучнијих ослободилаца Старе Србије, као бивши конзул који сада - како ће забележити Милан Грол - "са реденицима прекрштеним преко кожуха и шубаром на глави, улази на челу колоне у Приштину".

Ракић се, као што је познато, кратко време задржао на месту шефа Конзуларног одељења у Београду. Кад је букнуо Балкански рат, напустио је министарство одмах по оглашавању мобилизације и, не јављајући се ником, отишао, као комита, на границу, с првом четом Војина Поповића - војводе Вука.

Доцније ће Ракић једва, али с поносом, признати да је први од ослободилаца ушао у Приштину.

Прича је заносна. Састоји се од две епизоде, на које се може гледати као на чинове једнога истог драмског збивања.

Прву епизиду сачувао је у својим успоменама Младен Ст. Ђуричић и она се тиче, доживљаја о којем ће сам Ракић младом пријатељу поверити:

"То ми је био највећи дан у животу".

Младен Ст. Ђуричић не препречава догађај него се у потпуности препушта Ракићевом казивању:

"ОКО МЕНА ВОЈНИЦИ ПОПАДАЛИ - ЉУБЕ ЗЕМЉУ!": СУЗА ВОДНИКА РАКИЋА

"Оставио сам конзулат у коме више нисам имао шта да радим, па сам узео пушку. Дакле избисмо на само место Косовске битке. С десне стране гудио је Лаб, пун нове снаге од јесење кише, и журио да однесе велику вест. С леве, на брежуљку, слегало се замишљено Муратово турбе... Постројише нас. У пратњи штаба појави се командант.

- Јунаци моји, знате ли где се налазите? Знате ли како се зове ово место?

У збијеном строју лупкарала је пушка о пушку, затезале се ремењаче.

- Овде, где ми сада стојимо, на Видовдан 1389. године, истог дана и истог сата, погинула су оба цара!... То је Газиместан, на ком је Обилић...

Око мене попадали војници. Погледам: љубе земљу! Ваљда сам се и ја био сагнуо, кад нисам приметио - откуд изађе млад официр с исуканом сабљом. Стаде пред команданта, поздрави, рапортира нешто, па се окрете строју. Движе сабљу и поче громко:

На Гази-Местану, од Милана Ракића!

Прво ме издаде слух, па онда и вид. Испред мене се подиже брег са турбетом, зави у црвено и остаде висећи као гламена застава... Исклаза ме целог - планина!... Од узвика се ломило небо. Нова и млада Србија слави Васкрс, а ја? С муком сам се држао на ногама. Више осетих, но што видех, кад се неко одвоји из моје јединице и, у трку, стиже пред команданта:

- Господине пуковниче, тај који је испевао ову песму овде је с нама... Ево га позади, с бомбама... у одреду Војводе Вука!

И одмах одјекну командантов глас:

- Добровољац Ракић, напред!

Чуо сам све, али нисма могао ни да коракнем. Чак ни да отворим уста. Рукавом од шињела заклопио сам лице и пустио сузе... први и последњи пут тада."

ПРАВОСЛАВНА ЗВОНА ПОНОВО У ПРИШТИНИ: ЧЕТНИК РАКИЋ НА ЧЕЛУ КОЛОНЕ

Други део приче завештао је потомству Милан Ђурчин. По уласку у Приштину, Ракић се с ослободиоцима упутио право у конзулат и потражио велико црквено звоно што га је 1908. сакрио од Турака у подруму. Изнео га је с војницима и окачио о грану у порти православне цркве. Први је повукао уже, па га је предао оном до себе, да и он зазвони. Народ и војници приступали су звону један по један, скидали капу, крстили се и повлачили за уже - читав тај дан звонило је опет звоно на Косову оглашавајући ослобођење и иступење заветне мисли српскога народа.

Ђурчиново казивање деловало би непотпуно без једног фрагмента из Ракићевог писма упућеног жени, из Приштине, 10. октобра 1912. године:

"Јуче, уторник, на челу једне колоне уђох у Приштину. Још сад не могу да се стишам и да мирно пишем о свему што се за ово неколико дана догодило. Главна је да је све било добро и да је Косово освешћено."

Године 1939, у тексту који је имао да васпостави лик тек умрлога песника (1938), стари стихова подсетиће управу на

друг и профињени тумач његових косовске године Ракићеве:

"Такав је то био човек, увек и у свему исти: као родољуб у Приштини, као борац у рату, као човек код кога су после речи долазила дела, после песме На Гази-Местану одлазак у добровољце."

Не знам за тачнију оцену Ракићеве личности и његовог карактера од овог сажетог и дубоког исказа Богдана Поповића.

Јован Пејић

Ђурић и Ракић - дипломате-песници